

REVISTA
DE L'OBRA
CULTURAL BALEAR

Es Molí Nou

ORLINSO
LORDA

VILAFRANCA DE BONANY

AGOST-SETEMBRE 1987

NÚMERO 15

1987: XXV ANIVERSARI
DE L'OBRA CULTURAL BALEAR

DELEGACIÓ DE VILAFRANCA

REVISTA "ES MOLÍ NOU"

Dip. Leg. PM-366-1986

C. Joan Barceló, 29.

VILAFRANCA

Han col.laborat:

Francesc Amengual.

Miquel Barceló.

Antònia Bauzà.

Joan Bauzà.

Llorenç Bover.

Miquel Febrer.

Damiana Huguet.

Bartomeu Mascaró.

Margalida Mascaró.

Jaume Nigorra.

Diari "Balears".

Aina Le Senne.

Editorial

SOBRE FESTES I EL VIATGE DEL SENYOR RECTOR

Amb l'estiu l'activitat política i social minva - considerablement en els pobles com el nostre. Aquesta aturada és necessària per donar pas a un temps de "festes", a un temps "d'esplai" i a un temps "d'estiueig" que faci possible i ens permeti un bon escabussó per refrescar el cos i sobretot la ment. És ara un temps en el que la gran majoria de vilafranquers han deixat de banda els treballs i han marxat cap a la costa a cercar la tranquil·litat de les aigües mediterrànies, o la bulla turística.

Es Molí Nou", a qui a punt està d'arribar-li el torn d'agafar les maletes i embarcar-se en unes ben guanyades vacances, no volia partir també cap a la recerca de l'ansiada tranquil·litat sense analitzar, si ens permeteu, els darrers esdeveniments socials d'aquest dinàmic poble. Com sempre, les dates de finals de juliol i primers dies d'agost són centre de tota l'atenció pel color festiu amb el que celebrem cada any "La Beata". Unes festes que en la nostra opinió s'allunyen més d'esser aquests dies d'esplai i goig per refermar el sentiment de poble, per apropar-se a uns dies on les diferències polítiques segueixen marcant, cada any més, les distàncies entre la gent d'aquesta vila. I així mentre uns pinten les festes d'un color, altres les pinten diferentment. Nosaltres simplement opinam que la qualitat de les festes en general no es correspon amb l'elevat pressupost "presumptuós", mentre no es digui de forma oficial que ens ha costat al vilafranquers la darrera "Beata".

Ja deiem en la passada editorial que l'organització de les festes, al tenir un sol color: polític, creava un mal ambient en l'entorn social. Per això creim que en properes edicions l'Ajuntament s'ha d'abstindre d'organitzar les festes i repartir aquesta responsabilitat entre tots els grups culturals i esportius del poble, limitant-se a patrocinar-les. Hi ha un dit que reza; "Festes passades, coques menjades", per tant no convé parlar-ne massa i deixar-ho per més endavant si ens donen els comptes clars.

Més d'un s'haurà pres el títol de l'editorial amb rialles, però bromes a part el darrer viatge del rector (diuen que per terres russes), mereix certa atenció. L'anunci posat a la porta d'entrada a la rectoria en el que es deixa clar que qualsevol persona que precisi informació ha de posar-se en contacte amb N'Esteve, dóna com a clara interpretació que aquesta persona està al cap de la Parròquia davant l'absència de Mossen Galmés. Fet del tot censurable, en primer lloc, perquè hi ha un convent de monges que com institució religiosa hauria de merèixer més consideració per part del rector en absència d'aquest i en segon lloc que el "sustitut" nombrat pel nostre mossèn és un regidor de l'Ajuntament, pel que davant aquesta condició sovint és més fàcil mesclar ous amb caragols. De nou queda en evidència la capacitat del rector per estar al front de la nostra parròquia, pel que creim que unes vacances indefinides d'aquest, en que alguns tinguessin mal de ventre, donaria més bons resultats a la majoria de feligresos.

Una de les coses que sempre m'ha estranyat és el per què els homes som tan diferents. Si ho pensam bé, al cap i a la fi tots estam formats pel mateix: ossos, carn, aigua,... però si miram l'home com un tot veiem que hi ha persones de diferent ideologia, caràcter, fisonomia.

Imaginem per un moment que tots fossim ben iguals: s'haurien acabat d'una vegada per totes les guerres ja que no hi hauria diferències en les idees; policies ni presons serien necessaris ja que només hi hauria una moral i aquesta seria la mateixa per a tots. Les malalties s'acabarien ja que obtindríem un individu sà.

SA NOSTRA CUINA

Jaume Nigorra

Ara que es parla tant de Na Mariana de "Los ricos también lloran", i que ha de sortir a una altra sèrie de televisió, vos donaré una recepta d'unes pastes que es diuen "Marianas".

Agafau 350 grams de farina, 150 grams de massapà, 150 grams de sucre llustre (pols), 150 grams de "mantequilla", 150 grams d'ametlla molta (pols), quatre ous i unes gotes de vainilla. Feis una pasta ben treballada amb tots els ingredients esmentats i la xapau en dues parts.

Una part l'aplanau amb el "rodillo" fins que faci mig centímetre i llavors hi passau un "rodillo" estriat. Amb un motlo redó anau fent peces que s'untan d'ou per damunt (remenau un ou amb una forqueta com per fer truita i les pintau amb un pinzell) i les empolsau amb sucre pols.

L'altra meitat de pasta l'aplanau d'un centímetre i la tallau en rectangles llargs, igualment pintats d'ou i "engranillats" d'ametlla ben picada.

El procés s'acaba posant les peces damunt llaunes ben netes i al forn, ni massa fort ni massa fluix. Bon profit.

Ai Mariana, Mariana
que ets de bona per menjar,
si jo et pogués arribar
amb sa mà tocaria l'Havana.

Tothom viuria dins el mateix nivell econòmic i social. No hi hauria rics ni pobres, ni bons ni dolents.

Mirat d'aquest caire pareix que la idea de crear els homes iguals és més que bona (amb homes encara no s'ha provat, però amb animals ja és possible a partir d'un de mostra crear-ne còpies ben iguals).

Però hi ha l'altre caire humanista. Es perdria l'essència d'home, passariem d'esser sers individuals a ser una massa col·lectiva. Una persona no seria lliure de triar la seva personalitat i, al cap i a la fi, també viuríem en la dictadura de la perfecció.

Una societat amb homes iguals pot ser possible, per això és bo que reflexionem damunt el que serà la societat del futur, ja que de nosaltres depen.

Bartomeu Mascaró.

Un sol mot.

PARRÒQUIA

- * Un cos social ?
- * Un territori baix la jurisdicció d'un pàrroc ?
- * Conjunt de clients d'una tenda o establiment públic ?

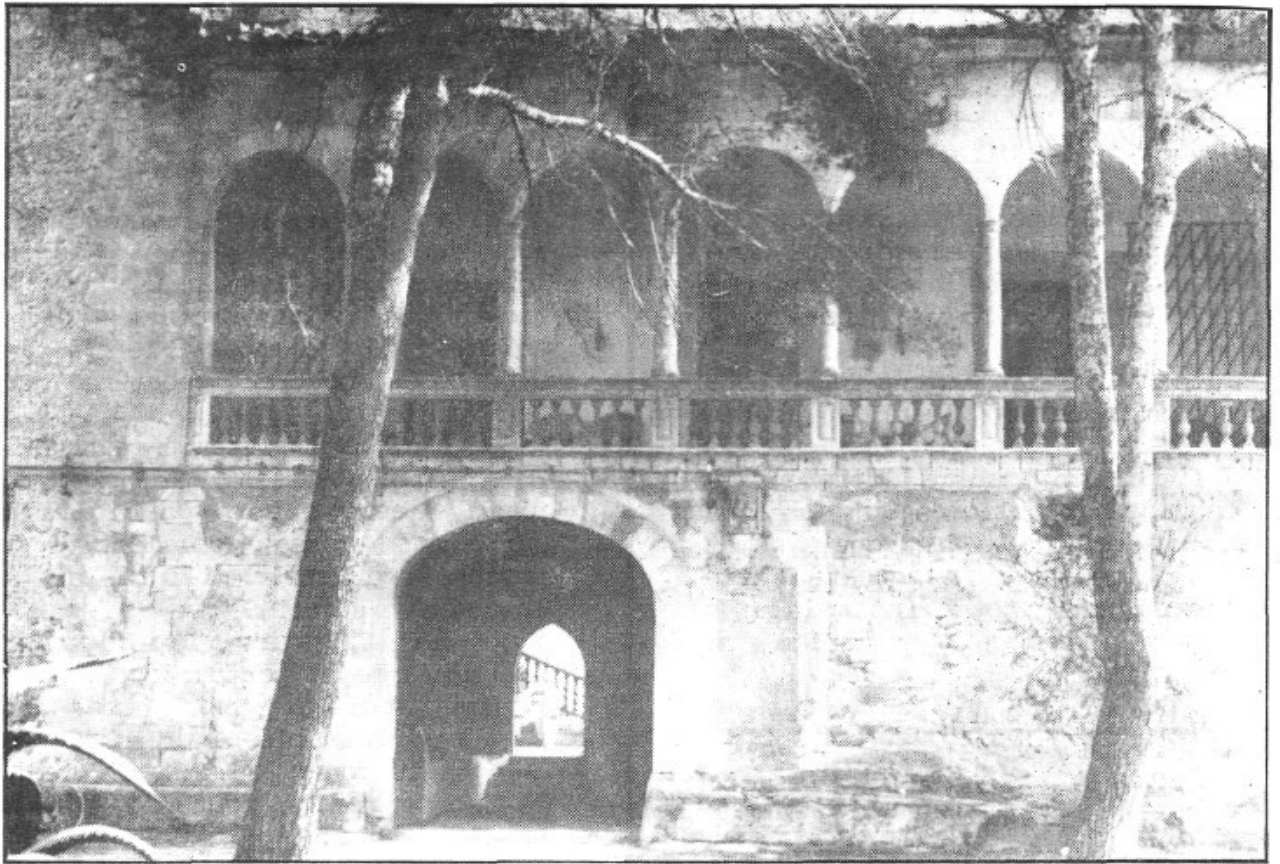
- Quantes definicions enciclopèdiques haurem de cercar, per trobar el plom que nivelli el pes d'un mot que assenyala un camí d'olor a sotana i a espiritualitat convencional, que amb vestimenta parsimoniosa s'arriba a convertir en cau d'ideologies religioses i refugi de la incultura.

- És tal vegada també, l'escut que amaga sovint les essències de les doctrines i dogmes ?

- "PARRÒQUIA", un sentit per a cada consciència. "PARRÒQUIA" SI, cercant igualtats.

- "PARRÒQUIA EMPERÒ", si primer "nosaltres" i "ells" després. A cada mot el seu espai i un espai per a cada mot.

Miquel Barceló.

Fotos: Francesc Amenqual.

Sant Martí del s.XIV al s.XVII

A continuació us transcrivim l'estudi que de la Cavalleria de Sant Martí i de la creació del nostre poble hem trobat a la tesi doctoral d'Aina Le Senne. Mai hi sobra pegar una fulladeta a la nostra història col·lectiva ja que ella és qui ens ha modelat.

Cavalleria de Sant Martí. — Hem triat l'estudi d'aquesta cavalleria perquè el trobam especialment interessant, ja que podem seguir el seu increment territorial, d'exempcions i de jurisdicció, i, a més, allò que creim un cas únic a Mallorca: la creació d'una vila senyorial en el segle XVII, amb arrendadors lliures de càrregues fiscals.

La cavalleria sota l'Orde del Temple.

La primera nova que tenim d'aquesta cavalleria és la que apareix en el «Llibre del Repartiment», en el qual figura com a adjudicatari Ramon Saclusa. En relació a la transmissió feta per ell als Templers,⁴⁹ no disposam de dades; però quan el Papa Climent V dissol aquest Orde Militar en 1314, els seus béns passen al de Sant Joan de Jerusalem, per collació del mateix pontífex. Tot i així, el rei Sanxo de Mallorca pretenia que passassin a propietat reial, i calgué una concòrdia, per la qual la cavalleria de Sant Martí restà en mans del rei.

Aquest, agraït als serveis de Nicolau Santjust, li establí l'alqueria amb un censal reservatiu de 10 lliures anuals, més 500 lliures d'entrada, amb els mateixos drets, franqueses, directe senyoriu i forma com ho havia rebut ell de l'Orde de Sant Joan de Jerusalem.⁶⁵ De llavors ençà, el nou propietari inicia el procés d'engrandiment del territori de la cavalleria. El 6 de les calendes de maig de 1338, ajunta a Sant Martí dues alqueries, anomenades «d'En Company» i Albadellet, i els rafals de Boscana i Alanzell, amb llurs possessions i termes, de manera que, estant units, formessin una sola alqueria, un sol terme i un sol territori.⁶⁴ Santjust hi incorpora altres terres que va comprant. Damunt aquestes alqueries i rafals, el rei es reserva un censal de 25 lliures anuals, amb facultat, per part de Santjust, de poder-lo consignar damunt altres terres o redimir-lo; també li concedeix, a més de la terra, la tasca, l'alou i la jurisdicció.⁶⁶

Sant Martí i la família Sureda.

Cap a la fi del segle XIV apareix per primera vegada el nom d'un Sureda unit al de la cavalleria de Sant Martí. Arnau Sureda i Puigdorfil, «civis maioricarum», compra per la cúria del batle, dia primer de juliol de 1391, l'alqueria que fou de Guillem de Santjust, dita l'«Honor de Sant Martí», amb el seu alou, directe senyoriu, delmes, fadigues i altres drets i exempcions, amb jurisdicció i emplaçament en el terme de la vila de Petra. Va anar arrodonint la seva propietat amb censals, alous i alqueries confrontants amb aquella.⁶⁷

El seu fill adquirí la meitat dels delmes, és a dir, el dret del qual gaudia el rei damunt els fruits que es collien a les alqueries situades en el terme esmentat (Alanzell, Boscana, Albadellet i Rafal d'En Company) i redimí un censal de 10 quarteres de blat, que pesava damunt Sant Martí. Amb això la família Sureda es va fer seva tota la cavalleria, o sigui que li'n va pertànyer el domini útil i el directe, amb tots els drets (fadiga, tasca i delme), i la va alliberar de totes les càrregues censals que la gravaven.

Arnau Sureda, cavaller, obtingué d'Alfons V, per a ell i per als seus descendents, tota la jurisdicció civil dels alous que tenia a la vila i paròquia de Petra, ordenant el mateix rei al lloctinent, procurador reial, jurats, batle, etc., que en virtut d'aquest privilegi fessin observar l'esmentada jurisdicció. El 10 d'abril de 1462, el mateix Alfons V concedí a Salvador Sureda tots els delmes que li corresponien a ell, damunt pa, vi, llegums i bestiar, de les possessions de S'Aguila,⁶⁸ en el terme de Lluçmajor, i de Sollieric, en el d'Alaró. Malgrat aquestes concessions, el síndic de la universitat pretenia que la cavalleria contribuís a les lletres ordenades a causa de la necessitat que patia el Regne, cosa a la qual es negaren els Sureda, que, en data 20 d'abril de 1480, obtingueren que fos declarat que l'«Honor de Sant Martí» era lliure i immune de lletres i collectes.

Salvador Sureda de Sant Martí disposà un fideïcomís perpetu, agnàtic, a favor dels descendents mascles per línia masculina del seu pare, Arnau. En el seu testament, de 4 d'octubre de 1495, nomena hereu universal Pau Sureda, que mor poc temps després — el 12 d'octubre de 1496 — intestat i sense fills. Després d'un plet, el va succeir Pau Sureda de Sant Martí i Sant Joan. A petició seva, el rei Ferran el Catòlic mana al procurador reial que doni nova investidura del feu i que Pau Sureda «prestase juramento de fidelidad y homenaje, como se acostumbra», cosa que es va acomplir i realitzar amb totes les cerimònies acostumades, de mans de Gregori Burgues, procurador reial (vegeu doc. n.º III).

El 25 de febrer de 1519, Pau Sureda de Sant Martí denuncia i capbreva l'alqueria de Sant Martí amb certs drets, jurisdicció civil i criminal, en feu del senyor rei, i amb llibertat de pagar, de totes les col·lites, solament la meitat del delme; també denuncia posseir la meitat de la vila de Petra, en alou propi i amb jurisdicció civil damunt ella.⁶⁹ Posteriorment afegí al fideïcomís de Sant Martí la possessió de S'Aguila. Passades dues generacions, Pau Sureda de Sant Martí i Campfullós, el 23 d'octubre de 1630,⁷⁰ capbreva Sant Martí amb jurisdicció civil i criminal, la meitat de la vila de Petra amb jurisdicció civil, les cases del carrer de l'Almudaina, a Ciutat, i la possessió de S'Aguila. Tot en alou propi i amb tots els drets senyoriaus.⁷⁰ Per gràcia d'aquesta capbreu, intitula, realitzant les crides obligades a les viles, l'honor Hyeroni Orpi, batle de la cavalleria, Guillem Sureda, escrivà, i Bartomeu Rigo, notari i oficial; al mateix temps, el procurador reial ordenava que tots el emfiteutes compareguessin dins el termini de trenta dies, per denunciar i capbrevar el que tenien en alou de l'anomenat Sureda.

La immunitat i la jurisdicció de la cavalleria de Sant Martí.

Aquesta cavalleria va haver de resoldre dues classes principals de dificultats, derivades sobretot de les seves anexions. Una pertocava el camp econòmic i era motivada per les divergències amb els síndics de la Universitat; l'altra era la qüestió de jurisdiccions entre el batle ba-

ronal i el batle reial de Petra, agreujada pel fet d'esser el titular de la cavalleria senyor alodial de la meitat de la vila de Petra, amb jurisdicció civil.⁷¹

La franquesa de la cavalleria per esser lliure i immune de qualsevol casta de contribucions i talles, fou l'obsessió constant dels Sureda. El rei Ferran, en una carta enviada als Jurats el 26 de febrer de 1505, mana a aquests i al síndic que acatin la immunitat de Pau Sureda de Sant Martí en el seu territori. El dia 14 d'octubre de 1507, Pau Sureda és alliberat del pagament del dret d'imposició de llanes, «por ser las que se vendieron de dicha cavalleria».

Moltes provisions donen fe de la tenacitat en el manteniment de les franqueses. El 2 d'abril de 1528, Pau Sureda de Sant Martí es nega a pagar el «casiu censal» damunt uns esclaus que havia comprat i que tenia en els territoris de Sant Martí. Igualment s'oposa a satisfer el dret de «pany o bolla», o del segell, perquè les robes que havia comprat estaven destinades als esclaus de la cavalleria. El dia 11 d'octubre de 1582, Salvador Sureda i Desclapés obté una provisió contra el Síndic de la Universitat, dictada pel Magc. Executor, sobre la immunitat de tot aranzel per blats.

La competència de jurisdiccions fou també un motiu de dissensions, Pau Sureda de Sant Martí i Campfullós mou plet, el 2 de maig de 1607, exposant «que él y los suyos estaban en quieta y pacífica posesión de la jurisdicción civil, en los alodios y directo dominio que tenía en la villa de Petra, en cuya observación acostumbrava crear bayle, escribano y otros ministros para ejecutarla». El motiu de les queixes era que els ministres reials s'excedien en llurs atribucions quant a la jurisdicció. Després d'algunes incidències, en 1630 es publicà la sentència declarant, amb data 11 de maig, que l'esmentada jurisdicció corresponia a l'anomenat Pau Sureda, i que la podia fer practicar lliurement pel seu batle i ministres, sempre que s'atenguessin a la limitació següent: «que dicho bayle sólo lleve vara cuando exerciese su jurisdicción y que no la lleve tan alta como el bayle real».

Creació d'una vila senyorial: Vilafranca.⁷²

Els fills de Pau Sureda de Sant Martí, Pau i Salvador, establien una possessió anomenada Son Pere Jaume, pertanyent al fideïcomís de Sant Martí. En aquesta possessió ja hi havia edificades algunes cases i un oratori, on deien missa els diumenges i festes, pensant que era convenient aixecar un poblet per a l'assentament de nous veïns.

La reial provisió de 4 de juliol de 1620, concedeix a Pau Sureda de Sant Martí autorització per establir la possessió esmentada, «parte en censales alodiales, en grano y especie y parte en dinero redimible con

la condició que en caso de quitació se huiess de despositar en tabla a suelta del Regente y que de aquel producto se tuviese de intervenir en crear otros censos a favor de dicho fideicomiso». Igualment se li concedia la facultat que, en cas de renúncia d'algun establiment, el posseïdor del fideicomís en pogués fer un altre de nou.

Es publicaren bans a les viles d'aquella circumscriptió i, dia 8 d'agost de 1620, s'establí la possessió Son Pere Jaume, del terme de Petra, entre 26 veïns. El pagament es féu per mitjà de 33 quarteres censal de blat añodial, 1/4 de gallina per cada quarterada, més 31 lliures per la mateixa extensió de terra. A això s'afegia l'obligació de pagar el delme. S'estudià un bon emplaçament per a la nova vila, a la vora del camí de Manacor, prop de la possessió anomenada Es Rafal Cremat, i es destinà una quarterada i mitja per al traçat de camins. A cada veí se li adjudicà un hort i mig, és a dir, un trast per construir la casa, pel qual pagaria una gallina cada any. Com a ajuda, el propietari els va regalar la quantitat de 10 lliures.

Un cop establerta la propietat, foren signades les actes individuals d'adquisició davant Pere Femenia, not., figurant 38 emfiteutes. El resultat en censals fou de 33 quarteres de blat, 69 gallines i 410 lliures.

Aquests nous propietaris, pel fet d'estar dins l'alqueria de Sant Martí, restaven exempts de les talles generals i subjectes a la jurisdicció

6

del batle baronal. D'altra banda, el rei Felip IV, per privilegi donat a Madrid el 18 de juliol de 1654, a sollicitud de Salvador Sureda de Sant Martí, concedia la franquesa de «bolla i segell».

Del 1630 al 1685 la població de la nova vila va créixer considerablement. En aquest darrer any és edificada una nova església, contribuint tot el veïnat, amb els Sureda i altres cavallers que tenien possessions en el terme de Manacor. El 10 de setembre del mateix any, davant Mn. Antoni Riera, rector de la parròquia de Petra, Francesc Sureda de Sant Martí i Miquel Vadell, en nom de tots els moradors de la nova vila, és signat un document autoritzat pel notari Antoni Ferrer, en el qual s'estipulava que l'església seria sufragània de la de Petra i tindria un vicari propi, les obligacions del qual s'especificaven: administrar els sacraments als habitants del lloc, assistir els moribunds, predicar la doctrina cristiana, dir missa els diumenges i festes, etc. Aquest document fou signat, per part dels Sureda, per Jeroni Orpi, batle de la seva cavalleria.

Francesc Sureda de Sant Martí regalà una casa pròpia per a estatge del nou vicari, en un trast contigu a l'església; també alienà un bocí de terra per al fossar. El bisbe, Ilm. Sr. don Ramon Sureda, titular d'Oropi i vicari general seu vacant, aprova i confirma el que han estipulat els moradors i el rector de la parròquia de Petra. Aquest darrer designa el nou vicari, reservant-se la facultat de nomenar-lo i canviar-lo quan volgués, si bé l'elecció havia d'esser aprovada per l'Ordinari.

Aina Le Senne

BAR EL CRUCIE

PRIMERES COMUNIONS

BATEIGS

ANIVERSARIS

Especialitat en: Arròs brut,

Frit Mallorquí, LLengua,

Sopes, Porcella, Callos.

*Cra, Palma-Artá, Km. 41
Telf: 56 00 73*

VILAFRANCA

LLEGIU CADA MES

REVISTA
DE L'OBRA
CULTURAL BALEAR

Es

Molí

Nou

Su Hipermercado favorito

HIPER MANACOR

Super Oferta

Del 17 al 31 de Agosto

ALIMENTACION

Aceituna LA ESPAÑOLA cristal 450 gr. c/h y s/h	55
Aceituna LA ESPAÑOLA Olipak c/h y s/h.	34
Berberechos MASSO 40-50-1/4	167
Mahonesa YBARRA 1/4.	101
Foiegras APIS 115 grs. Pak 4 u. más 1 regalo	148
Patatilla CRECS gigante (Grill y Chips)	
Por la compra de 1 bolsa de patatilla, regalo de	
2 botellines de 1/4 de cerveza	147
Galletas YAYITAS	151
Piña DEL MONTE 3/4	178
Mejillones ISABEL pak 3 u. en escabeche.	217
Zumo FRUCO l. melocotón, piña y naranja	131

BEBIDAS

Vino CASTILLO DE LIRIA, blanco, tinto y rosado.	123
Vino VIÑA TITO, rosado y blanco	190
Vino SANTA ESPINA, Blanco, tinto y rosado	92
Cava L'AIXERTELL	253
Cava RONDEL, seco y semi seco	246
Brandy CARLOS III 3/4	653
SEVEN-UP 1 l.	69

CONGELADOS

Patas pequeñas OLIVER	427 pts./kg.
Rodajas merluza OLIVER.	244 pts./kg.
Bocas medianas OLIVER	567 pts./kg.

**Y ADEMÁS
MUCHAS OFERTAS DIARIAS
EN NUESTRAS SECCIONES
DE CARNICERIA
Y PESCADERIA**

CHARCUTERIA

Jamón cocido Europa CASADEMONT	685 pts./kg.
Paleta Primera Remier CASADEMONT	450 pts./kg.
Mortadela con aceitunas CASADEMONT.	299 pts./kg.
Panceta doble CASADEMONT.	431 pts./kg.
Queso EL LABRADOR	658 pts./kg.
Queso en porciones LA LECHERA	87
Queso en lonchas LA LECHERA	95
Salchichas Viena EL ACUEDUCTO	257
Salchichas Snackis EL ACUEDUCTO	66
Mortadela Mini CAMPOFRIO 500 grs.	175
Choppedd pork mini CAMPOFRIO 500 grs.	187
Choppedd CAMPOFRIO	363 pts./kg.

PERFUMERIA

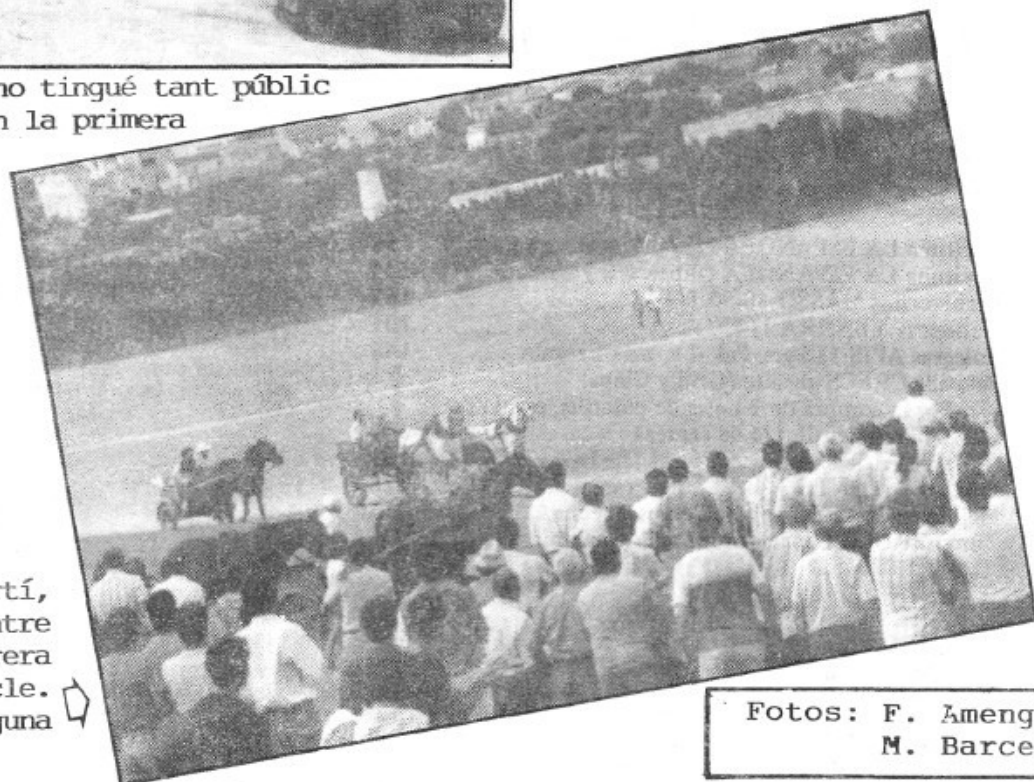
Rollos cocina CEL 1 u.	129
Bolsas basura TIBURON 25 u.	57
Insecticida ORION 1 l.	288
Suavizante IDENOR 4 l	258
Suavizante IDENOR 1 l	149
Gel dermo GENIOL 1 l.	278
Champu VASENOL 1 l.	198
Gomina Plis LLONGUERAS	226
Laca SILKIENCE 400 grs.	279

EL DIA 15 DE AGOSTO
HIPER MANACOR
PERMANECERA ABIERTO
AL PUBLICO
DESDE LAS 10 h. A LAS 14 h.

Alta Calidad
a Bajo Precio

El ginkama de cotxes no tingué tant públic com l'any anterior. En la primera categoria guanyaria Miquel "Firestone" i en la segona Pere Morlà.

En el Cos a Sant Martí, sobrà temps entre carrera i carrera i mancà més espectacle. Va haver-hi alguna carrera polèmica.

Fotos: F. Amengual
M. Barceló.

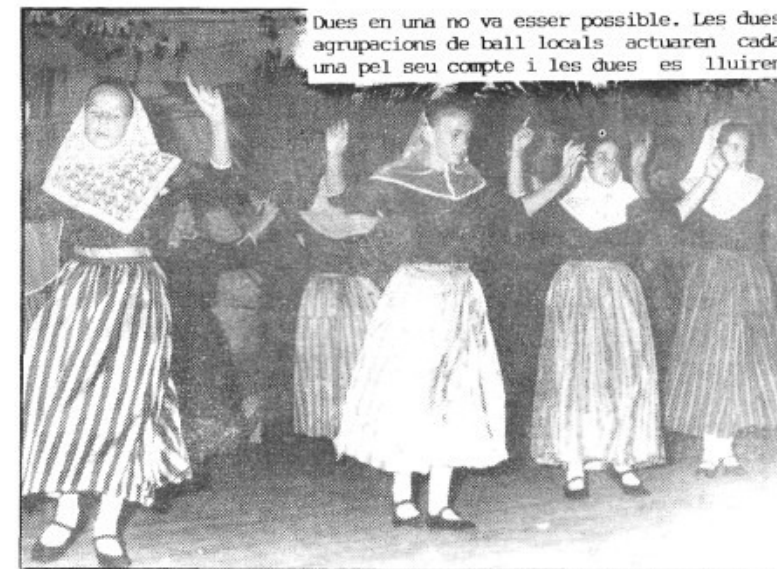
FESTES...

MÉS FUM QUE FOC

Sa perdiu ja li es fuita, ets ous caigueren en terra, i ell, rac-a-rac a sa guiterra no pogué fer sa truita.

Dues en una no va esser possible. Les dues agrupacions de ball locals actuaren cada una pel seu compte i les dues es lluiaren

"ES CANTÓ" es proclamà CAMPIÓ del torneig local de futbol. Un IV torneig marcat de forma positiva per la gran assistència de públic i de forma negativa per les "bubotades" del regidor de cultura i membre organitzador que menyspreà el trofeu donat per "Es Molí Nou", més gros i mes car que el primer (donat per l'Ajuntament) i volgué obstaculitzar la nostra labor gràfica.

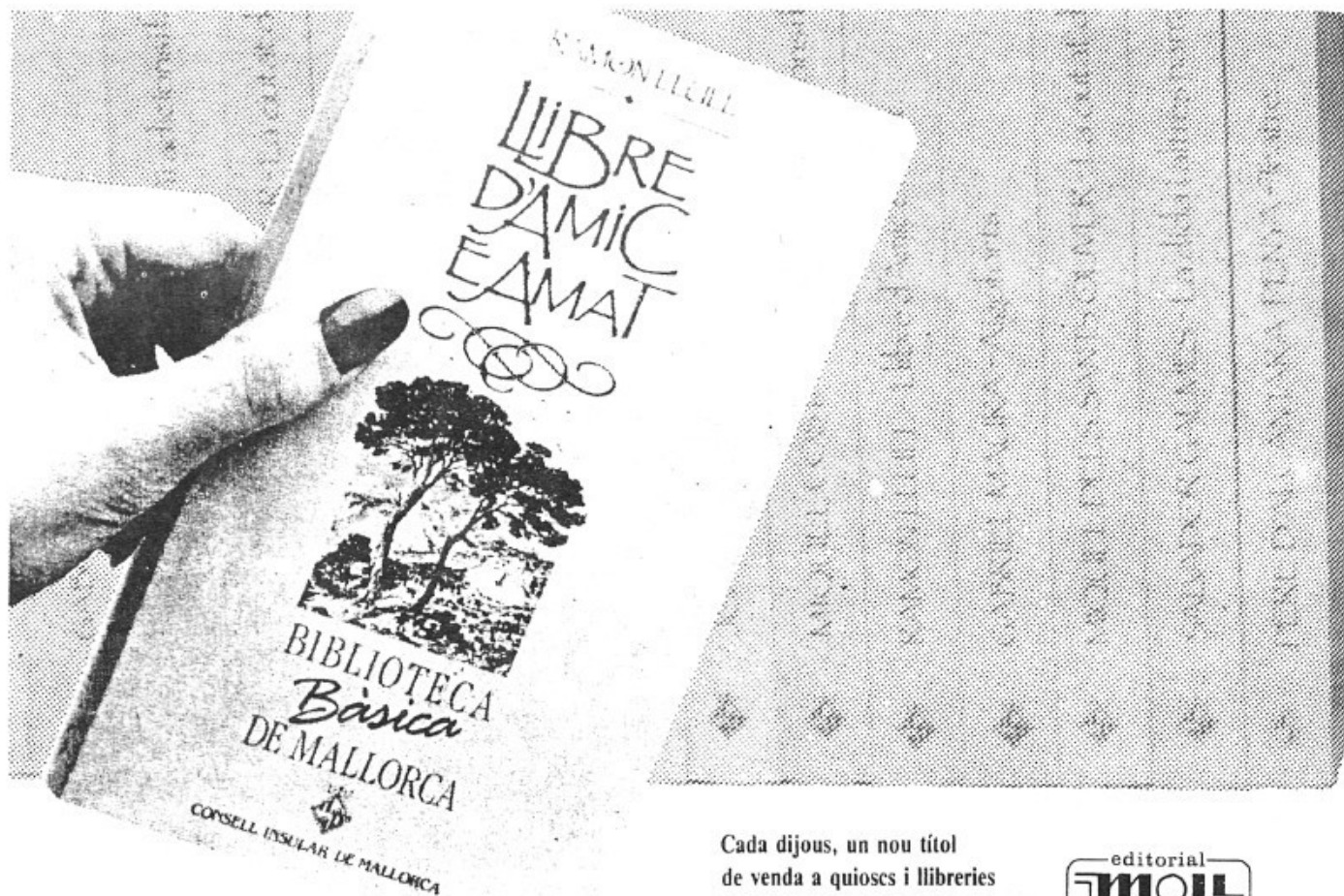

Tomeu Penya, al final ens deixà amb bon gust de "Festa" en el seu recital a la Plaça de l'Ajuntament el diumenge vespre 2 d'agost i amb una assistència supernombrada de públic. Fou el millor acte de la Beata 1987.

El Club d'Esplai "Xauxa" duqué la bulla infantil a la Plaça amb jocs que animaren als petits i inclús a alguns grans.

El Club Ciclista i l'Ajuntament en el Trofeu del Meló de ciclisme, el diumenge 2 d'agost a sa voltadora, reteren homenatge a Guillem "Vinagrell". La seva viuda recollí dues plaques commemoratives de l'acte.

Cada dijous, un nou títol
de venda a quioscs i llibreries

És bàsica per la nostra cultura.

És la Biblioteca Bàsica de Mallorca que ara t'ofereix el Consell Insular. Són 25 obres que posen a l'abast de tothom el més representatiu de la literatura i cultura fetes a Mallorca.

Una col·lecció única i molt econòmica que no pot faltar a casa teua.

Ramon Llull, "*Libre d'Amic e Amat*"; Gabriel Maura,

"*Aigoforts*"; Miquel Costa i Llobera, "*Tradicions i Fantasies*" i molts més autors mallorquins componen amb les seves obres més representatives aquesta Biblioteca tan essencial per conèixer la nostra cultura, les nostres arrels i tradicions. Una Biblioteca que per la nostra cultura, és bàsica.

CONSELL INSULAR DE MALLORCA

EL JOC EN ELS MÉS PETITS

Passejant pel Pla de la Vila, intentant deixar de banda les meves preocupacions, vaig pensar que algú li podria interessar conèixer un poc més el món infantil. Un món fantàstic i ple de coses desconegudes pels adults.

I som nosaltres, els adults, els que ens equivocam quan diem que els infants viuen bé, no tenen preocupacions, només es dediquen a jugar. M'agradaria us n'adonàssiu que això és una mica més complicat.

Sí, els nins i nines juguen, però el seu joc és el reflexe de les seves preocupacions, ànsies, temors, inseguretats, ... També el joc els permet interioritzar o, per dir-ho d'altra manera, fer-se seu un món on acaben d'arribar i del que encara coneixen poques coses. El joc i les experiències de tot tipus li ajudaran a conèixer-ho.

Des dels primers mesos comencen a descobrir, a jugar amb les diferents parts del cos per conèixer-les: mans, peus, ... El moviment els hi produeix plaer. Els primers sons, els primers intercanvis de mirades i renous seran el primer joc entre ells/elles i els adults.

Quan comencen a caminar, aquesta activitat es convertirà en el centre de totes les seves ocasions, ja dominen l'alçada i poden arribar a veure i tocar objectes que abans eran inasolubles. Serà una època molt important perquè també començaran a parlar i dedicaran molt temps a monòlegs amb objectes, joguines, ... D'aquí ve la importància d'haver rebut bons models dels adults: vocalització, entonació, vocabulari, etc...

El que caracteritza aquest tipus de joc descrit és que mitjançant el divertiment classificarà els objectes segons les característiques que li hagi donat l'experiència: objectes per arrossegar, pegar, fer sonar, ... I exercita el que ha après: caminar, parlar, ...

Ja dels 2 als 3 anys podeu veure com surt el joc d'imitació que donarà lloc al joc simbòlic. El nin és capaç d'interpretar un paper (perruquera, mare i un objecte real pot ser representat per un símbol, un llapis serà una pinta, ...). Aquest joc passarà per vàries etapes:

- primer li agradarà jugar devora els altres, però independentment -és el joc paral·lel dels 2 als 4 anys-
- després ja comença a connectar amb l'altre i representa bé el seu paper -4 a 7 anys-
- finalment apareix l'escenificació socialitzada, on les escenes tenen un principi i una fi, es representen escenes de la societat on viu -anar a comprar...-, hi ha un repartiment de papers i cada vegada s'acosta més a la realitat.

El joc de regles apareix dels 4 als 7 anys, però fins els 7 no es consolida. Primer són unes regles imposades i inventades pels infants i després són jocs amb regles més institucionalitzades, establertes amb anterioritat -futbol, escacs, ...-.

Però no podem oblidar un tipus de joc tan important com és la construcció, present al llarg de totes les etapes i que serveix de base al joc simbòlic -bloc, puzzles, plastilina, fang, ...-, que cada vegada és més realista i que desenvolupa el sentit espai-temporal -damunt, devora, dins, fora, lluny- l'ordre, el ritme, la simetria, la creativitat i l'ingeni.

Aquesta vegada ha estat el joc, però hi ha molts d'altres aspectes interessants per conèixer la infància.

Margalida Mascaró.

El calendari 12 pagès

AGOST.—Mes de poc descans, normalment havien acabat de batre, però tot d'una es

posaven a collir ametles. No s'en podien anar a dormir molt prest perquè de vetllada les tenien que pelar, ja que no hi havia maquinària. Es tornava partir a menjar sopes (també és el temps dels pebres torrats). Els amos que havien de sortir anaven apurats ja que després de les ametles es tenien que posar a collir les garroves per esser seves, doncs per la Mare de Déu de setembre (dia 8) havien d'esser fora.

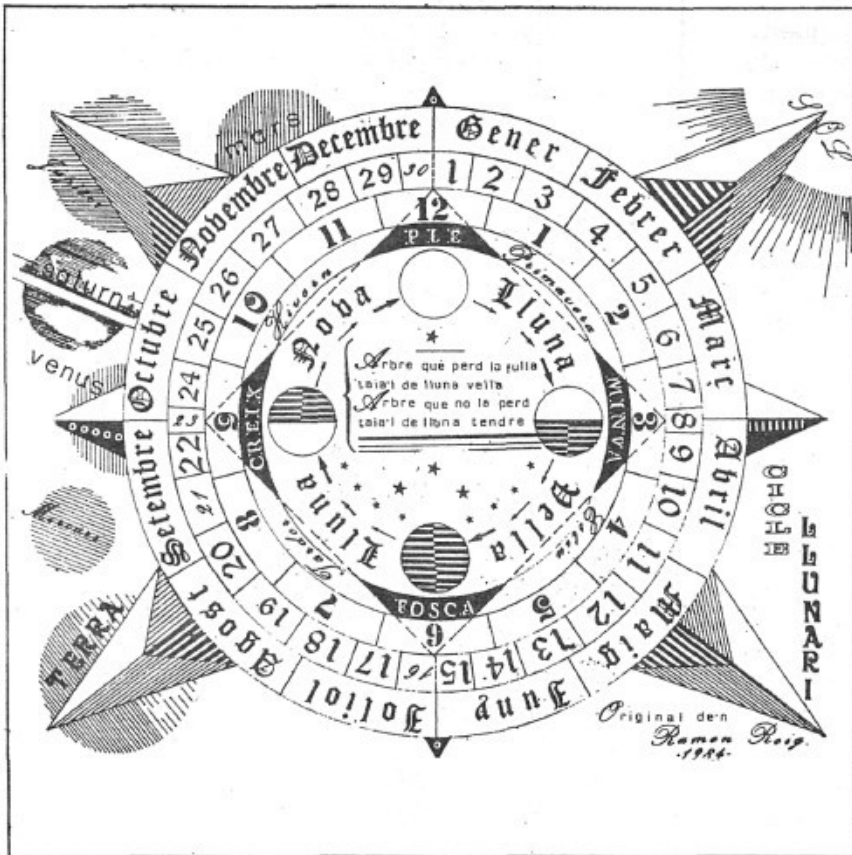
El qui tenia que entrar ho feia el dia de Sant Miquel (dia 29). Si feia qualche ruixat després de la Mare de Déu d'agost, per els comellers freds començaven a fer pasturatges. Per els costers no ho feien fins a setembre perquè si es tirava d'aixut moria.

Si plou per la lluna vella d'aquest mes serà any d'esclatassangs, sempre que torni ploure per la lluna vella d'octubre. A la pagesia es mira com a curiositat, ja que pels conradors no tingué massa importància.

SETEMBRE.—La Mare de Déu de Setembre era també coneguda per la Mare de Déu de les "sortides", perquè hi hagué la costum a Mallorca de què quan el pagès deixava una finca per anar a una altra ho feia per aquesta data. Per aquest temps l'important és la collita de les garroves i la sembra de pastures que, com s'ha dit, s'aprofiten les plogudes "entre les dues Mares de Déu". Les bèsties no descansaven. Del batre passaven a la sembra i precisaven menjar verd, en que fos mesclat amb palla. Les pastures que es fan per la guarda es coneixen amb el nom de "mestall". El farratge per les bèsties fou d'ordi sembrat primerenc que es segava abans d'espigar. El mestall consisteix en la mescla de civada i vessa, o bé altres mescles. En aquell temps la plena en el figural fou dins aquest mes. Era feina d'omplir i buidar canyissos i collir figues pels porcs, ja que era el temps més aprofitat per engreixar-los.

Per la lluna vella és el temps d'anar a veremar, així com sembrar patató per tenir patata novella per Nadal.

(Ramon Reig en el diari "BALEARES").

La lluna i la seva influència

AGOST.— Si plou per la lluna vella d'aquest mes, serà any d'esclatassangs, sempre que torni ploure per la lluna vella d'octubre. En el mes d'agost el pagès mirava la lluna simplement per curiositat, ja que la seva influència no tenia massa importància.

SETEMBRE.— Per la lluna vella és el temps de la verema, així com la sembra del patató per tenir patat novella per Nadal. Aqueixa llavor és de la recollida en el mes de Juny.

Sensacional torneig cantoner guanyant tots els partits.

ES CANTÓ

4

13

ES NIU

2

BICAMPIONS!

L'equip de futbol sala del bar "Es Cantó" es proclamà campió del IV Torneig Local d'aquest esport al guanyar per 4 a 2 en la final a l'equip d'Es Niu. El partit es va disputar el diumenge 2 d'agost a les set de la tarda en el Poliesportiu de l'Escola i fou presenciats per unes 600 persones que, en la seva majoria, animaren a l'equip que resultaria campió.

Es repetia de nou la final de l'any anterior i en la que "Es Cantó" ja guanyà a "Es Niu", en aquella ocasió per 3-2. El Poliesportiu estava ple de gent esperant veure un partit emocionant de futbol sala. Abans, l'equip de "Julians" havia aconseguit fer-se amb el tercer lloc de la classificació imposant-se per 3-1 a "Son Parxana". Els primers instants foren de joc ràpid i domini del conjunt cantoner, qui aconseguiria moure el marcador just començat el partit. Corria el minut dos i mig quan Montserrat, en jugada personal, introduïa el baló dins la xerxa. Aquest primer tant va fer posar nerviosos els jugadors d'Es Niu que començaven en desmesura a errar l'entrega del baló i els cantoners s'anticipaven

per contraatacar de nou. El minut 15, una falta llançada per Sebastià "Pellé" quasi des del mateix centre de camp entrava en la porteria

de "Es Niu".

Amb el 2-0 "Es Niu" es llançà damunt la porteria de "Es Cantó", però una ordenada defensa en unes ocasions

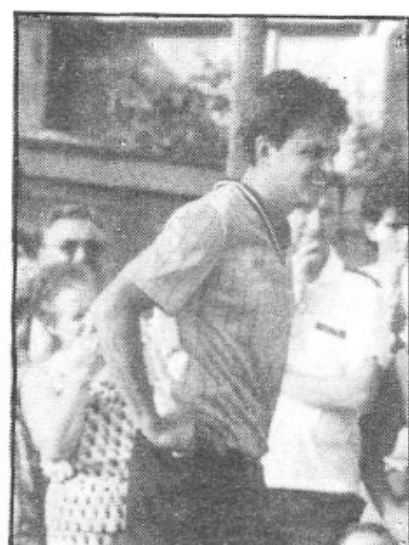
i les bones parades del porter en altres feren possible que el marcador ja no es pogués en el primer temps. Just començada la segona part, i quan sols es duïen 40 segons, Senyoret acursava distàncies per "Es Niu", qui havia continuat el seu domini de finals de la primera part. Tornava l'emoció acompanyada de joc dur en certs moments. Semblava que "Es Niu" empataria el partit, però Pep Fosc, en unes quantes intervencions, evità l'empat. Així s'arribà al minut 15 quan Miquel Moleta, a centre de Montserrat, augmentà l'avantatge en el marcador establint un 3-1. Un minut després Senyoret de nou marcaria el segon tant de "Es Niu" i posaria més emoció al partit.

Els minuts restants serien un anar i venir cap ambdues porteries. Es Niu remataria en dues ocasions als pals de la porteria cantonera. Algunes decisions arbitrals foren seguides de reiterades protestes per part dels jugadors d'ambdós equips, més si cal per part d'alguns jugadors de "Es Niu" que ja no veien manera de foradar de nou el porter "Fosc" qui ho veia tot ben clar. Passaren els minuts i quan en quedaven dos per acabar Montserrat sentenciava amb un 4-2 que seria definitiu.

El porter i capità d'equip Pep Fosc rebria de mans del delegat d'esports de l'Ajuntament la copa de campió, guanyada per segon any consecutiu per l'equip "Es Cantó".

A l'espai gràfic de l'esquerra podem veure una acció de dribling de Montserrat de "Es Cantó" qui canalitzà quasi tot el joc de l'equip campió del torneig. Abaix a la dreta el nostre objectiu captava el quart gol de "Es Cantó" obra de Montserrat i a l'esquerra a Bartomeu "Huguet" de "Es Niu", l'únic jugador que ha disputat les quatre finals del torneig local de futbol sala.

VOLEIBOL

En el partit de voleibol masculí jugat per festes, l'equip del Vilafranca perdé front al Petra per un tanteig de 1-3 (8-15, 3-15, 15-13 i 1-15.). Les fèmines infantils, perderen també amb el Petra pel mateix tanteig, 1-3 (10-15, 12-15, 16-14 i 12-15.). Les absolutes femenines hi posaren més emoció i foren derrotades per 2-3 també davant les petreres (15-13, 12-15, 15-13, 13-15 i 14-16.).

FUTBOL SALA FEMENÍ

Amb molta animació i molt públic es jugà el dissabte de festes un partit femení de futbol sala que enfrontaren a un equip de "Blaves" (foto inferior dreta), contra un de "Verdes" (foto de l'esquerra), guanyant aquestes darreres per 3-1.

FUTBET ESCOLAR

En el I Torneig de futbet escolar es donaren els següents resultats: en primer i segon curs "Es Cantó" guanyà per 13-0 i

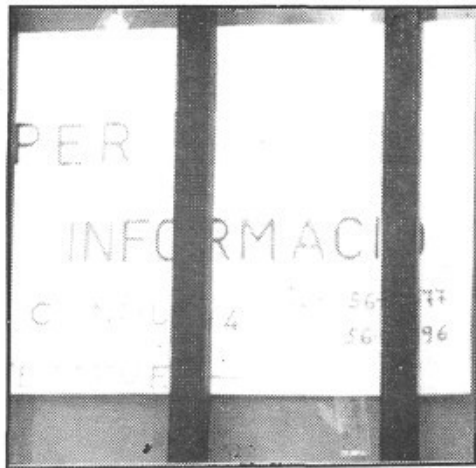
5-1 a "Sa Calobra", mentre que aquests guanyaren als cantoners en un partit per 2-1. En tercer i quart curs, "Can Botelles" guanyà per 6-5 a Banca March i en un segon partit per 3-1. Entre escolars de quint i demés cursos de grau superior d'EGB que componien els equips de "Es Niu" i "Sa Nostra", es proclamà campió "Es niu" al guanyar per 7-1, perdre per 0-2 i empatar 0-0

SINDRIA DE 20 KGRMS.

En Jordi "Julià" ha estat notícia per haver collit del seu hort d'estiu una síndria de 20 kgrs. ben pesats. A la fotografia el podem veure amb dues més de 17 i 16 Kgrms. La de 20 kgrms. és la de més amunt, aguantada també per la seva neta.

"RECTOR D'ESTIU"

El Pare Esteve Molondro ha quedat encarregat de tot el relacionat amb la Parròquia durant l'absència del titular de la plaça.

NAIXEMENTS

Maria Magdalena Miralles i Barceló, filla de Guillem i Antònia, el 13 de juliol.

Bàrbara Maria Moragues i Ocaña, filla de Pep i Maria, el 24 de juliol.

Margalida Barceló i Huguet, filla de Gabriel i de la nostra col.laboradora Damiana, el 12 d'agost.

Guillem Company i Sastre, fill de Joan i Magdalena, el 16 d'agost.

Enhorabona a tots.

DEFUNCIONS

Jordi Palet i Valverde morí el 31 de juliol als 39 anys.

Antoni Bauzà i Nicolau ens va deixar el dia 11 d'agost als 81 anys.

Descansin en Pau.

FUTBOL

S'intenta crear la base pel futbol a Vilafranca. El primer pas és crear un equip de benjamins -de 6 a 10 anys-. Tots els nins d'aquestes edats interessats en jugar poden apuntar-se a Can Caminer.

U.C.D. no sabem si complia, però la nostra secció ecologista sí que ho fa. Va promete intentar fotografiar la Tórtora Sueca de "Ses Basses" de davant i ho ha fet. Aquí en teniu la prova.

EL MES DE SETEMBRE ENS PODEU ESPERAR D'ASSEGUTS PERQUE PENSAM AGAFAR VACANCES.

EL CARTER COBRARÀ "ES MOLÍ NOU"

Una vegada acabades les vacances, el carter passarà a cobrar als nostres subscriptors la quota de la revista del present any.

ACCIDENT DE CAÇA

Dissabte passat, Antoni "Caragol" resultà ferit per perdigons d'un fret disparat per un altre caçador. Gràcies a Déu les ferides no resultaren esser greus, però la desgràcia hagués pogut esser grossa.

NOU APOTECARI

S'ha traspassada la titularitat de l'Apotecaria de la Vila. A partir d'ara Juanjo March Balaguer estarà al càrrec d'aquesta. Li desitjam una bona estança en aquest poble.

Onze hores sense corrent, les geleres estaven parades, moltes de coses tudes i empenyada la gent.